

МОТИВИ
КЪМ ЗАКОНА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА
ЗАКОНА ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

С проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт се цели осигуряване на възможност за безпроблемна работа в правораздавателната система в процеса на въвеждане на реално и пълноценно електронно правосъдие. Измененията в Закона за съдебната власт (ЗСВ) от своя страна рефлектират и върху уредбата на електронното правосъдие в Гражданския процесуален кодекс (ГПК) и Наказателно-процесуалния кодекс (НПК).

Достъпът до правосъдие и улесняването на сътрудничеството между държавите членки са сред основните цели на пространството на свобода, сигурност и правосъдие на ЕС, залегнало в Договора за функционирането на Европейския съюз. Член 47 от Хартата на основните права Европейския съюз (ХОПЕС) гарантира правото на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес.

Предвидените в чл. 6 и чл. 13 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС) право на справедлив съдебен процес и право на ефективни правни средства за защита и регламентираното в чл. 56 от Конституцията на Република България конституционно право на гражданина на защита при нарушени или застрашени негови права или законни интереси представляват фундаментални права, които следва да бъдат съблюдавани от всички, включително от съда, прокуратурата, различните специалисти в областта на правосъдието и държавните органи и институции. Проявление на тези права е правото на страната в процеса да се запознае и да има достъп до цялото дело в неговия оригинален вид, част от което са постановените по него съдебни актове. Хартата на основните права на Европейския съюз в чл. 42 установява правото на всеки гражданин на Съюза, както и всяко физическо или юридическо лице, което пребивава в държава-членка или има там седалище според устройствения му акт, да има право на достъп до документите на институциите, органите, службите и агенциите на Съюза, независимо от вида на техния носител, което, в корелация с правилото на чл. 41, § 2, б. „б“ от Хартата, установяващо право на достъп на всяко лице до документите, които се отнасят до него, като се зачитат легитимните интереси, свързани с поверителността и професионалната и служебна тайна, без съмнение създава задължение за съда да предоставя на съответните лица достъп до постановените съдебни актове в оригинал.

Предложените изменения и допълнения в нормативната уредба са мотивирани от необходимостта от законодателни промени в ЗСВ и процесуалните закони в частта за електронното правосъдие, въз основа на съществуващите възможности чрез Единната информационна система на съдилищата (ЕИСС), съответно чрез Единният портал за електронно правосъдие (ЕПЕП) да бъдат извършвани от съда и страните предвидените в процесуалните закони изявления и процесуални действия.

Предложенията за изменение на допълнение на ЗСВ и на процесуалните закони предвиждат преходен период за воденето на делата паралелно на хартиен носител и в електронна форма. Електронно дело се създава от органа на съдебна власт, независимо

от използваната информационна система. Електронното дело представлява не само свързани електронни записи и електронни документи, а в него се съхраняват и обработват и електронни образи на документи, доказателства и съдебни актове, създадени на хартиен носител. Съхраняването на документите и доказателствата на материалния носител, на който те са представени, а не чрез преобразуването им единствено в електронни образи, освен посоченото значение за правата на страните, създава сигурност за информацията, обработвана от органа на съдебна власт.

В законопроекта са запазени всички разпоредби, които регламентират извършването на изявления и процесуални действия от участниците в производство, включително и чрез новата редакция на чл. 360ж, ал. 1 ЗСВ.

Действащата разпоредбата на чл. 360ж, ал. 4 ЗСВ установява презумпция за идентичност между създадения от съдебен служител електронен документ (електронен образ на документ на хартиен носител) и представения от подателя, което е недопустимо да бъде предмет на уредба в устройствения закон. Разпоредба с подобно съдържание не следва да съществува и в процесуалните закони, тъй като оборването на посочената презумпция би могло да стане при сравняване на двата документа, но при положение, че оригиналният документ е върнат на подателя, това затруднява, а в определени случаи би могло изцяло да препятства упражняването на правата на страните. Удостоверяването на съответствието между двата документа представлява заверка на съдържанието, което по силата на чл. 590 ГПК е нотариално удостоверяване, възложено само на нотариус, като процесуалният закон изрично въвежда и задължение за запазване на препис от документа.

По аналогични съображения е предложено запазване на разпоредбата на относно съхраняването на документите и информацията, представени на електронен носител.

Преобразуването на хартиените документи в електронни (електронни образи) е запазено с цел поддържане на пълна информация за делото в електронния му вид, но при отпадане на съществуващата норма на чл. 360ж, ал. 5 ЗСВ за връщането на хартиените носители на подателя.

Предложена е отмяната на чл. 360н, ал. 2, доколкото регистърът на актовете на съдилищата по чл. 360н, ал. 1 в момента не е част от ЕИСС. В Централния уеб базиран интерфейс за публикуване на съдебните актове се публикуват обезличените актове на всички съдилища, вкл. административните, до който достъпът е публичен съгласно чл. 360с, ал. 2 и чрез него съдилищата изпълняват задължението си по чл. 64 ЗСВ. Дейността на този регистър е уредена в Наредба № 4 от 16 март 2017 г. за воденето, съхраняването и достъпа до регистъра на актовете на съдилищата (ДВ, бр. 28/4.04.2017 г.).

В законопроекта са включени и разпоредби относно:

- осигуряване на достъп на Министерството на правосъдието до Националната база данни „Население“ с цел ефективно изпълнение на задълженията на Централното бюро за съдимост при Министерството на правосъдието;

- прецизиране на разпоредбата на чл. 391, ал. 3, т. 1 по отношение на организирането и осъществяването на охраната на съдебните сгради, на сградите на Министерството на правосъдието, предназначени за централната администрация, на сградата на Агенцията по вписванията - Централно управление, като в нея се включи и организирането и осъществяването на охраната и на изпити, конкурси и избори, организирани от Министерството на правосъдието и Висшия съдебен съвет.

С преходните и заключителните разпоредби на законопроекта са разграничени три периода по отношение на образуването на дела в електронна форма и на хартиен носител.

1. С промяна в § 218 от Закона за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт (обн., ДВ, бр. 62 от 2016 г.) е посочен първият период, който обхваща всички образувани до изтичането на срока по § 229, т. 4 първоинстанционни дела на хартиен носител, които се приключват по досегашния ред във всички съдебни инстанции. Изрично е указано, че по тези дела може да се извършват процесуални действия в електронна форма от участниците в производствата. Съдебните актове и удостоверителни изявления могат да се издават в електронна форма, когато Висшият съдебен съвет е осигурил технологична възможност за това. Посочено е, че снет електронен образ от висящи дела по ал. 1 или от приключени дела преди изтичане на срока по § 229, т. 4, съответният орган може да предоставя достъп до тях само за справочни цели.

2. Вторият период се отнася до образуваните първоинстанционни дела в периода от 1 юли 2021 г. до 30 юни 2024 г. С § 16 от преходните и заключителните разпоредби се предвижда, че образуваните първоинстанционни дела в периода от 1 юли 2021 г. до 30 юни 2024 г. се водят в електронна форма и на хартиен носител. По тези дела всички подадени по електронен път документи и издадени съдебни актове се възпроизвеждат и заверяват на хартиен носител по реда и със значението по чл. 360з, ал. 8. По тези дела всички подадени документи и издадени съдебни актове на хартиен носител се възпроизвеждат в електронна форма по реда и със значението на чл. 360з, ал. 8.

Особеност на предвидения преходен период е, че постъпилите или създадени електронни документи се разпечатват, което при общия режим по чл. 360ж и чл. 360з не се изисква, а се изисква единствено съхранение на постъпилите хартиени документи - подадени от участниците или създадени от съда в допустимите случаи по чл. 360а, ал. 2. Предвидено е органите на съдебна власт да осигуряват на пълно и точно съответствие между делото на хартиен носител и електронното дело, като се цели реализиране на правото на всяка от страните да се запознае с делото без ограничения във формата, в която може да направи това. Изявления и процесуални действия на участниците в производството и на органа на съдебна власт, извършени или удостоверени в електронна форма, се възпроизвеждат като копия по делото на хартиен носител.

Третият период обхваща образуваните след 30 юни 2024 г. първоинстанционни дела, като е посочено, че те се водят електронно съобразно чл. 360ж и чл. 360з, а актовете се постановяват съобразно чл. 360а.

Необходимо е Висшият съдебен съвет да осигури нужните технически условия за изпълнение от съдилищата на задължението по чл. 360з, ал. 5, изр. първо за достъпа до електронните дела в помещенията, където се намират администрациите им в срок до 1 март 2024 г. Както и да осигури свързаност между Единната информационна система на съдилищата и Единната деловодна информационна система в срок до 1 март 2024 г.

С промените в чл. 38, ал. 2 ГПК е предвидено връчването да може да се извърши на избран от страната електронен адрес за връчване чрез системата за сигурно електронно връчване (ССЕВ), поддържана от Министерството на електронното управление. С оглед на повишаване нивото на осигуреност на услугите в разработения от Висшия съдебен съвет „Единен портал за електронно правосъдие“ (ЕПЕП), е технически възможно да се осъществи интеграция между ЕПЕП и ССЕВ. Интеграцията

може да се реализира без необходимост от финансов ресурс и в кратки срокове, като по този начин ще се разширят функционалните възможности на ЕПЕП. Чрез портала ще е възможно да се достъпва ССЕВ и да се изпълнят изискванията на чл. 38, ал. 2, т. 1 от ГПК, както и ще се осигури равнопоставеност между гражданите при ползване на услугата за целите на АПК (чл. 18а) и ГПК. Също така ще се осигури услуга, предоставяща безплатно електронен обмен на съобщения и електронно връчване на документи, разработена, гарантирана и поддържана от държавата. При реализиране на последното, няма да бъдат накърнени правата на гражданите при връчване на съобщения по реда на чл. 38, ал. 2, т. 2 от ГПК чрез квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща съгласно чл. 3, параграф 37 от Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г.

Предложено е да се върне предходната редакция на чл. 51 ГПК, съгласно, който връчването на адвокат става лично в неговата кантора или на всяко място, където той се намира по служба. Връчването в кантората може да се извърши на всяко лице, което работи или сътрудничи на адвоката. Едновременно с това се предвижда, че на адвокат може да се връчи и електронно по реда на чл. 38, ал. 2 на посочен електронен адрес, като адвокатът е длъжен да посочи такъв.

Запазени са и разпоредбите относно извършваните от органа на съдебна власт изявления и процесуални действия в електронна форма. Предложената редакция на разпоредбата на чл. 360а ЗСВ внася прецизност относно електронната форма на процесуалните действия на съда.

Запазването и в бъдеще на възможността съдебните актове да бъдат в писмена форма на хартиен носител е с важно значение за наказателното производство (присъди, решения и определяния). По този начин се гарантира правната възможност всяка от страните по делото да се запознае с оригиналите на съдебните актове.

Към настоящия момент е възможно изготвянето на съдебни актове само в електронна форма – чрез подписването им в електронна система, при което би следвало да осигурява достъп на страните до оригиналите на актовете в електронна среда. Поддържането на достъп само до електронни копия на актове пречатства възможността на страните да упражнят правото си да се запознаят с актове по традиционния начин - чрез справка по делото на хартиен носител.

С предложените изменения участниците в производство ще имат достъп до оригиналите на съдебни актове в делото на хартиен носител и до електронни образи на актовете в електронното дело, без по този начин да се нарушават правата им.

Предложенията за отмяна на чл. 102в, чл. 102г и чл. 102д ГПК и чл. 247а НПК:

Устройството и принципите на дейността на органите на съдебната система и взаимодействието помежду им се уреждат от Закона за съдебната власт.

Разпоредбите на чл. 102в, чл. 102г и чл.102д ГПК се отнасят до част от принципите на дейността на органите на съдебната власт (задължение за информиране; задължение за техническа проверка на извършено в електронна форма изявление и начинът на извършването на тази проверка; начинът на потвърждаване на електронните изявления), поради което според установените в чл. 10 от Закона за нормативните актове принципи следва да бъдат уредени с допълнение или изменение на Закона за съдебната власт.

- Предложения за изменение на чл. 135а, чл. 150 и чл. 156а ГПК:

Член 21 от Регламент (ЕС) 2020/1783 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела (събиране на доказателства) предвижда възможност държавите-членки да предвидят в националното си право възможности техните съдилища да искат от своите дипломатически представители или консулски служители на територията на друга държава членка и в района, в който са акредитирани, да събират доказателства, без да е необходимо предварително искане, в дипломатическата мисия или в консулството, освен при изключителни обстоятелства, като изслушват, на доброволна основа и без да използват принудителни мерки, граждани на представляваната от тях държава членка. Замолените дипломатически представители или консулски служители изпълняват искането в съответствие с правото на своята държава членка. За да може да се използва подобна възможност, която регламентът допуска, националното право следва да я предвижда. И доколкото при определени обстоятелства събирането на доказателства и изслушването на страните чрез видеоконферентна връзка може да се окаже единствено възможното, предвиждането на такава възможност в българското законодателство е наложително и би допринесло за по-бързото и ефективно протичане на исковия процес.

- Предложения за изменения на НПК:

Член 33, ал. 7 НПК е обща норма и по начина на редактиране допуска единствено електронната форма за действителност на съдебните актове. Същата позиция е отразена и в чл. 310, ал. 1 и чл. 311, ал. 2 НПК, относно формата на присъдата и на съдебния протокол. С предложените промени в законопроекта е предвидена възможността актовете да бъдат издавани и на хартиен носител.

Член 247а НПК регламентира отношения, които не представляват същински процесуални действия на съдебното производство, поради което разпоредбите на чл. 247а, ал. 2-6 са пренесени в ЗСВ.

Резултатите, които се очаква да се постигнат с предвидените нормативни промени, са осигуряване на възможност за продължаване на въвеждането на електронно правосъдие в аспекта на подобряване на дигитализацията (цифровизацията) в съдебната система при спазване на основните принципи на гражданското и наказателното правораздаване и на правата на страните в процеса.

Проектът на ЗИД на ЗСВ не съдържа разпоредби, транспониращи актове на Европейския съюз, поради което не е приложена таблица за съответствие с правото на Европейския съюз.

Законопроектът не съдържа разпоредби, свързани с въвеждането на регулаторни режими.

За изпълнението на предвидените промени не са необходими допълнителни разходи/трансфери/други плащания.

На основание чл. 26, ал. 4, изр. първо от Закона за нормативните актове срокът за провеждане на обществени консултации е 30 дни.

Предложеният проект на нормативен акт не води до въздействие върху държавния бюджет.